

básník, myslitel, lékař, sociální estetik a hygienik francouzský, zemřel 2. července [1909] v Ženevě v 69. roce. Henri Cazalis, autor knihy parnasistních veršů „L'Illusion“, kterou osmkrát přepracoval a vydal se jmény *Jeana Lahora* a *Jeana Caselliho*, hledaje stále sevřenějšího a přesnějšího výrazu pro svou filosofii buddhistického nihilismu a pesimistického heroismu, byl jeden z nejušlechtlejších duchů soudobé Francie. Henri Cazalis inspiroval se ideami Johna Ruskina a Williama Morrisa a toužil i ve smyslu své filosofie, která viděla v každém trpícím bratra, zpřístupnit krásu a umění širokým vrstvám lidovým; a poněvadž vnímání krásy má podmínkou zdraví mravní i tělesné, přešel odtud k péči o hygienu lidovou, o zdravou a levnou stravu a přiměřený, prostý, ale vkusný byt dělníkům a podnítl řadu záslužných akcí tohoto smyslu a účelu. Jako obětavý lékař v Aix-les-Bains žil namáhavě a málo výnosně praxí lidové. Jaký dokonalý a nadšený dělník verše byl Cazalis, jest patrné i z jeho *Čtyřverší El Ghazaliho*. Poslední kniha jeho, *Le breviaire d'un panthéiste*, jest sbírka myšlenek a jakási trest pesimistické a stoické životospřávy. Markus Aurelius stýká se tu se Schopenhauerem, Pasteur s Epikuretem a Spinozou. Cazalise uvedl do naší literatury svými překlady Jaroslav Vrchlický.

Dr Edvard Lederer (Leda)

literát, politický spisovatel i pracovník českožidovský, advokát v Hradci Jindřichově, dovršil 15. července 1909 padesátý rok. Leda napsal řadu básní lyrických, povídek a předem her divadelních (Český Honza, Paleček, Divadelní opona, Můj Muky, Obecní volby, Právo k životu a Na ostří nože), často bystře pozorovaných, svěže myšlených, při nichž nejednou lituješ, že autor jich umělecky nedoceřil a neprohloubil, a dlouhou řadu úvah politických a kulturních. Zvláště významná jest činnost jeho na poli českožidovském, kde jest jedním z původců pokrokové secese, která vymanila do značné míry židovstvo z politického čachraření a parazitství, učila je charakternosti a zodpovědnosti ve veřejném životě. V poslední době snaží se vzbudit zájem evropské veřejnosti pro věc národa slovenského a vnést ji na nestranný soud kulturní.

Detlev von Liliencron

veliký moderní lyrik německý, zemřel 22. července [1909] v Alt-Rahlstedtu v 65. roce. V Liliencronovi odešel jeden z nejjadrnějších autorů německých, básník, který stál pevně na rodné hroudě a který v nejlepších svých pracích osobní zkušenost a lokální vázanost dovedl rozšířit v charakteristický útvar umění všelidsky opravdového a zákonného. Detlev von Liliencron dostal se do literatury pozdě jako uzrálý muž, který prožil kus bouřlivého života, poznal svět a člověka v míru i ve válce. Jeho historická dramata jsou dobře míněný papír, ale hned první lyrické kusy jeho překvapily zvláštní celostí a výrazností, charakterem drsným, ale přitom i ve svých chvílích sensitivním a něžným, a hlavně ovšem tvárnou silou, smyslovou bezprostředností a zdravou šťastnou naivností a pohodou duše celé, nenahodané

intelektualismem a nezeslabené literárními programy a intencemi. Přihlásil se tu o slovo rozený básník života, který žil jeho kouzlo lačnými smysly a naivní oddanou myslí a básnil své básně z duše vděčně dojaté a pohnuté; byly to věci ryze osobní, většinou ostře viděné a bez konvencí literárních vyslovené; věci, které nabražovaly vnitřním rytmem, věcnou správností a statečnou hotovostí vnějškovým styl a staly se proto východiskem moderní lyrické obrody německé: v Liliencronovi jest kus básnického primitiva, a proto budoval se na něm pozdější vývoj odlišnější a složitější lyriky německé. Rozumí se, že i umění Liliencronovo mělo své hranice, a hranice někdy dosti úzké: bylyť vymezeny na jedné straně životními zkušenostmi básnickovými, na straně druhé neschopností Liliencronovou usoustavňovati a komponovati umělecky. Jeho romány, jeho novely, jeho „Kunterbuntes Epos“ Poggfred nejsou dobře stavěny (a často nejsou vůbec stavěny) a působí jen svou intonací, svým přednesem, svým kouzlem fabulistickým a vypravovatelským, autobiografickým a vzpomínkovým. I v lyrice uniká Liliencronovi složitější a subtilnější život duševní: Liliencron jest spíše básník smyslů a nervů než duše a ducha. Ale Liliencron jen zřídka překročoval svých přirozených mezí a kde stojí oběma nohama na své půdě, tam jest celý a velký básník i umělec, přes to, že nepsal deklamační na themata o absolutnosti umění; byl uvědomělý umělecký pracovník, který cítil povinnost hledati výraz sevřený, zhuštěný, přísný a čistý a neusnadňovati si ho pohodlnými licencemi. Nejlepší jeho čísla lyrická ob stojí čestně i v nebezpečném sousedství Kellera, Storma, Mörika a Meyera, a Liliencron ve svých vrcholcích bude z těch, k nimž i pozdější rádi se vracívají jako k duchům normativním, k ozdravovatelům a k osvěžovatelům.

O zemřelém Detlevu von Liliencron

vznikla a šířila se řada pošetilých legend, jak již vznikají a šířívají se o každém vynikajícím muži. Liliencron býval i tiskem líčen jako veselý bezstarostný kumpán, bohém, nedbalý a nepořádný úředník, opovrhovatel vším spořádaným měšťanským životem, duch prostý vši kritičnosti. Tyto legendy vyvrací všechny velmi rozhodně důvěrný přítel Liliencronův, Heinrich Spiero, v posledním čísle Das literarische Echo a podává nám očištěný obraz lidské i básnické osobnosti Liliencronovy — kus krásné piety přátelské, již jako následovánímhodný vzor nemohu dosti naléhavě doporučiti druhům i vynikajícím lidí našich. Liliencron, vykládá Spiero, miloval sice dobrý doušek s druhy a přáteli, ale ovládal se vždy a všude a nenáviděl důvěrností a bratříčkování. Byl to šlechtic a voják, člověk značně sebekázně, vždy a všude rytíř. A Liliencronova domnělá nekritičnost! „To jest naprostý nesmysl. Kdo rozpoznal první veliký talent Gustava Falke? Liliencron! Kdo říkával vždy jemu i Dehmelovi znova a znova: To zde ještě vadí, zde nekryje se ještě obsah a forma, to musí být jinak, to musí být takhle uděláno? Liliencron! Kdo cítil a slavil velikost Mörikovu, dříve než byl Mörike všeobecně znám, hned ve vlastních začátcích? Liliencron. Musili byste mít v rukou cizí báseň Liliencronem prokorigovanou, abyste poznali jemnost jeho zraku.“ I jako úředník byl do krajnosti přesný, dbalý a spolehlivý. „Nebylo pořádnějšího psacího stolu nad stůl jeho, již když obýval dva nepatrné mládenecké pokojíky u staré básničky Elisy Rehbura

gové v Altoně. A dojalo nás co nehlouběji, jak jsme spatřili jedinečný pořádek v jeho papírech, v jeho celém odkazu, když jsme plnili smutnou povinnost a pátrali po jeho poslední vůli.“ Liliencron miloval statečnou podnikavost občanského života a myšlenka, že by jeho syn mohl být hamburským kupcem, byla milá jeho obraznosti. Za nehloupější legendu pokládá Spiero názor, že Liliencron byl jen básníkem vnějšku, který neuměl naslouchat hlubinám života. Liliencron byl i básník hloubavec a zpytatel — „er war ein echter Gottsucher,“ praví o něm Spiero. Poslední kniha, kterou ze svých „jemných šlechtických rukou“ odložil, byla Božská komedie. A tak pod nánosem hloupých klepů a laciné ztriviálnější šablony vyvstává vážná přísná tvář velkého lyrika: byt' byl básníkem života, byt' světlo mělo v jeho díle převahu nad stínem, jest přece patrné, že i tato poesie, jako každá opravdová poesie, byla zrozena v hlubinách opravdovosti a bolesti, ovšem bolesti statečné. Článek Spierův jest, opakují, kus etického činu: nikdo nebývá vydán tolik nepochopení, pomluvě, klevetám, zlobě svých vrstevníků jako básník a umělec, na nikoho nehledí lidé — a ne jen v Německu! — tak tlustými skly předsudkové nenávisti jako na básníka nebo literáta a nikde není záslušnější než zde vydání svědectví pravdě. — Poučné jest také upozorniti našince, kteří vydávají často o své vůli korespondenci, sotva nebožtík vychladl, na rozhodnost, s jakou zakazuje v témže listě R. Dehmel, testamentárně povolovaný správce literárního odkazu Liliencronova, uveřejňovati listy zemřelého, „byt' to byl nejmenší lístek korespondenční“. I ty jsou chráněny zákonem autorským a kdyby i toho nebylo, zemřelý nenáviděl vykramařování důvěrných dopisů, a to slušnému člověku musí již stačit! Opakují: nemělo by být přeslechnuto ani u nás.

Josef Matějka

mladý literát vážných snah, zemřel 30. července [1909] v 30. roce. Matějka vydal román Exotikové a v rukopise zanechává Legendu o nedostavitelném chrámu, z níž část přinesla loni literární prémie Umělecké besedy; práce tyto ovšem trpí různými vadami a slabostmi uměleckými. Lepší jsou některé drobné práce jeho, které uveřejnil v poslední době časopisecky; kritický výběr z nich a snad i z rukopisů měl by literární význam.

Prof. Arnošt Kraus

germanista české university, dovršil 4. listopadu [1909] padesát let života opravdu dělného a jiskrného. Prof. Kraus je nejen vynikající učenec odborný, ale i, což více váží, duch svérázný, muž širokého rozhledu, vzácné opravdovosti, spisovatel dobrý a temperamentní, bystrý kritik literární i společenský, pracovník kulturní, který nešel nikdy širokou silnicí, ale prošlapával si originálně svou stezku.

Anežka Čermáková-Sluková: Vzpomínky na Karolinu Světlu

Někdejší schovanka Karoliny Světlé podává v této knize nejprve něco vzpomínek na proslavenou romancierku českou, vzpomínek málo významných a beletristicky retušovaných, takže ztrácejí i trochu toho dokumentárního zájmu, který by snad měly, kdyby byly podány prostě a střízlivě. Ukazuje se tu znova, jak nášinci neumějí vidět psychologicky člověka významného a jak jsou zdržováni od každého důsažnějšího a významnějšího sdělení lichou bází, aby se nedotkli aureoly národního světce. Každý fakt se tedy upraví, namočí se do fádniho syropu a zušlechťí se tak, že ztratí všecken ráz a všechnu zajímavost a že lije jen nudné divadelní světlo na osobnost, kterou měl vyložit. Ze všech vzpomínkových črt Čermákové-Slukové má největší poměrně zájem kapitola Záhady: zjišťuje se tu vášnivý zájem Světlé o poslední otázky záhrobní, ale i její vytrvalý skepticism, který vzdoroval optimistickým jistotám Julia Zeyera i sestry její, Podlipské.

Četbou mnohem zajímavější než tyto nudné a malicherné vzpomínky jest druhá větší část této knihy, *Listy dvou sester*, listy ovšem úryvkovité a jen z mládí obou sester, z let 1853—1858. Ukázky tyto živí přání, aby se dostalo veřejnosti brzy korespondence úplné a celé ve vydání pečlivém a kritickém. Tyto listy vypravují o čilém duševním životě obou sester mnohem víc než šosácky povrchní vzpomínky Čermákové-Slukové. Ukazují široký zájem obou sester o soudobé snažení nejen literární, ale i filosofické a vědecké. Zvláště jasně rýsuje se v těchto listech Sofie Podlipská; její dopisy jsou chvílemi nesené jakýmsi entusiasmem a jakousi silnou vírou a širokou prozřetelnou moudrostí, které postrádáte v listech sestry starší a slavnější. Ovšem usuzovat z toho již na hodnotu literárního a beletristického díla Sofie Podlipské bylo by lehkomyšlně odvážné a pošetilé. Velikost literárního díla činí jeho síla tvárná a básnická a ne blouznivé ozvuky z četby. A že jest vpravdě roztržka mezi tím, co Sofie Podlipská cítí, a tím, co činí, toho podává již tato zlomkovitá korespondence doklad velmi nepříjemný. V ní blouzní Podlipská o Hamletu a o Hebblově Juditě (r. 1858!) patrně jen proto, aby později přeložila — Seribovu Sklenici vody. Což jest doklad ryze českého dualismu, který prostupuje celé naše literární dějiny.

Z vinohradského Městského divadla

byl propuštěn tyto dny dramaturg a režisér p. Jar. Kamper za vzájemných rekriminací. Správa obviňuje p. Kampra mimo jiné z nedbalé četby zadaných prací dramatických — výtky, na níž jest asi něco pravdy: již loni na podzim p. Dejmek v předmluvě ke svému dramatu usvědčil p. Kampra z čehosi podobného. Nemám zvláštních ilusí o literárním a kritickém talentu ani o režisérských schopnostech p. Kamprových: jeho literární práce jsou prostřední a v prvním roce Vinohradského divadla viděl jsem několik kusů inscenovaných jím s vkusem dosti pochybným i s invencí ne právě bohatou, a není pochyby, že jest v Čechách alespoň osm deset literátů, kteří by p. Kampra plně nahradili ve všech směrech. Ale co uráží při této aféře, jest hrubost, s jakou lomozí svými měsíci ve svých výkladech vlastenečtí